

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies decimus et undecimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De B. Roberto Malatesta C. Tertii Ordinis S. Francisci Arimini In Ditione
Pontificia Commentarius Prævius Nobile Beati genus: pia pueritia et
adolescentia: nuptiæ, et raræ beati Principis virtutes: ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71246](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71246)

DE B. ROBERTO MALATESTA C.

TERTII ORDINIS S. FRANCISCI

ARIMINI IN DITIONE PONTIFICIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Nobile Beati genus: pia pueritia et adolescentia: nuptiæ, et raræ
beati Principis virtutes: ejus cultus qualiscumque probatus: Acta
danda.

ANNO
MCCGCCXXII.
Nobile B. Ro-
berti genus:

Summo generis splendore, stirpis antiquitate et heroum, omnibus laudibus cumulatis-
simorum, numero, diuturna-
que potentia inter Italice principes illustrissima floruit olim Malatestarum familia, per Adriatici littoris Meridionalis civitates dominationem suam extendens; potissimum vero Arimini in urbe antiquissima (quæ episcopalis civitas est Emilie in Romandiolæ provincie ad Ostia fluvii Marrachie) ad finem ferme seculi a Virginis partu xv est dominata. Qui plura distinctius nosse desiderat nobilissimæ hujusce familie decora, consulat Chronicum Ariminense, a Ludovico Muratorio editum in libro, cui titulus: Rerum Italicarum Scriptores, et Caesaris Clementini Historiam Ariminensem, qui ultimus præclara illustrium dominorum Malatestarum facta posteritati commendavit.

pater: prima
etas:

2 Ex præclarissima itaque ista familia ortum ducit B. Robertus, patrem nactus Pandulphum Malatestam, Brixie dominum. Erat beatus Adolescens noster, angelicam in mortali corpore nactus indolem, annis juvenis, animo vir; mundo præcœ, at cælo maturus; ea præditus morum suavitate, ea innocentia vitæ, eo studio castitatis, submissionis, modestiæ, orationis, misericordiæ erga pauperes, obedientiæ, rerum spiritualium æstimatione et cura; ut non dubia jam tum futuræ sanctitatis specimina ediderit, et consummatum in brevi, explevisse dicendus sit tempora multa, placita ejus Deo anima ad cælestes epulas præmature evocata. Quam vero laudabiliter pueritiæ, juventutis et reliquæ ætatis tempora transegerit, in Vita ad hujus Commentarii calcem danda lectori manifestum evadet.

nuptiæ, et laudabile

3 Adolescentem castissimum angelicæ virginitatis florem, quam proposuerat Deo consecrare, in deliciis habuisse, totumque fuisse in declinandis cavendisque omnibus pro ejusdem virtutis tutela et conservatione, satis clare denotant hæc biographi anonymi et cocetanei verba: Octodecim factus annorum, a patruo (Carolo Malatesta, cui beati Juvenis, defuncto patre, educatio erat demandata) in-vitus desponsatur nobilissimæ puellæ Margaritæ, Nicolai marchionis Estensis filie, (de hujus familia vide Annotata post Vitam edendam) ægerime ferens thesaurum perdere virginitalis, quam Deo integram proposuit con-

servare. Sesquiannum post nuptias illibato thoro sponsæ convixit, tandem constrictus confessorii et amicorum consiliis, dolens et horrens subivit jura conjugii. Frequenter antea dicebat, se malle potius aspere torqueri, quam fœminâ commiseri.

4 Ubi vero ad ætatis annum decimum in principatu regimen. num pervenerat B. Robertus, illustrissimus Carolus Malatesta Arimini dominus, Beati patruus, ea hac vita migrans testamento Robertum heredem et Arimini principem instituit. Quanta æquitate, prudentia et solertia provinciam sibi demandatam administraverit, quanta fuerit eo tempore, quo Ariminensi principatui præfuit, Beati nostri apud omnes auctoritas virtutibus parva, referunt omnes, qui ipsius meminere, biographi. Et quamvis tanta esset Beati, tamque perpetua in principatu recte administrando, et hinc inde emendando diligentia, ut ea videri possit totum hominem occupare debuisset: tantam tamen huic curæ adjungebat diu noctuque precandæ assiduitatem, acsi vitam duxisset anachoreticam. Ferrenti orationi sacræque lectioni intentus, omnia, quæ tertii Ordinis S. Francisci institutum, quod sequendum amplexus fuerat, requirit, summa devotione peragebat. Verum hæc, uti et perpetuam pauperum atque ægrotorum curam, aliaque hujusmodi **F** plurima, describere hoc loco non est animus, quia abunde in Actis sunt relata. Jam de cultu, a mortalibus ipsi delato, agamus.

5 Quamquam non invenio B. Robertum Malatestam unquam honoratum fuisse Officio ecclesiastico, paucique ipsius memoriam celebrant martyrologi, iique recentiores tantum; tamen propter sequentes rationes ipsi locum in Opere nostro tribuendum censui. Beati titulum eidem adscripsit Arturus a Monasterio in Mrl. Franciscano ad diem x Octobris ita scribens: Arimini, beati Roberti Malatestæ confessoris, ejusdem urbis principis: qui, sumpto Tertiariorum Ordinis Minorum habitu, tanta humilitate et castitate, oratione ac paupertate, aliisque summis virtutibus sic claruit, ut vivus ac mortuus quamplurimis signis illustratus sit admirandis. Roberto etiam locum dedit in Menologio Franciscano Fortunatus Hueberus. Eundem titulum ipsi tribuit tabellio, qui miracula ad Beati tumulum patrata et post Vitam hic edenda scriptis consignavit. Hisce accedunt

Cultus qualiscumque ex publica sepulchri veneratione,

AUCTOR
J. B. F.

accedunt Franciscani scriptores varii, qui de Beato nostro tractarunt. At ne tantus quidem scriptorum in hunc titulum consensus sufficeret, nisi et certiora qualiscumque publici cultus indicia adessent, et Beatus tandiu fuisset defunctus, ut cultus illi facile centum annis continuari potuerit ante decretum Urbani VIII, anno 1634 emissum, quo hic ad tempus centum annorum metam excedens restricti memorabilem temporis cursum, quo, qui culti fuerant, coli adhuc ut Sanctos posse, in suo de hominibus, cum sanctitatis fama mortuis, cœlitum cultu, priusquam a Sede Apostolica canonizarentur aut beati declararentur, non honorandis decreto declararat.

quæ vetustas
est, assertur.

6 Inter miracula ad Beati sepulcrum, occasione magni concursus patrata, quæ a notario publico Actis excerpta fuere, quæque post Vitam hic recudemus, legimus, plura votiva donaria Beato in gratiarum actionem de beneficiis, ipsius patrocinio obtentis, oblata fuisse: hanc vero tabellarum votivarum publicam ad Beati tumulum appensionem cultum quemdam publicum redolere nullus inficias ibit. At hæc cultus qualiscumque publici indicia, ut ipsi in Opere nostro locum tribueremus, non sufficerent, si centum annis decreto Urbani VIII, reparatæ Salutis anno 1634 edito, vetustiora non essent. Quod tempus dicto decreto requisitum in Beati nostri cultu reperitur, cum illa miracula seculo xv adhuc corrente fuisse patrata evincantur ex eo, quod plerique homines, quibus hæc beneficia Beati intercessione fuere concessa, absque ullo cognomine in iis citantur, quæ consuetudo non utendi cognominibus (ut patet ex Muratorii Antiquit. Italic. tom. 3, col. 772) ultra seculum xv extendi non potest. Inde jam tuto infertur, qualemcumque hunc Beati cultum satis vetustum, satisque notabilem esse, ad titulum Beati eidem attribuendum, præsertim cum illo titulo honoratus sit plusquam centum annis ante decretum Urbani VIII.

Ejus Acta.

7 Acta B. Roberti scripsit frater Nicolaus Ariminensis, sacræ Theologiæ professor, et, ut Waddingus Annal. Minorum tom. 10 et Marcus Ulyssiponensis referunt, Beato synchronus; hujus lucubrationem prelo subjecerunt Marianus Florentinus, Marcus Ulyssiponensis in Chronic. Fratrum Minorum tom. 3, Christophorus Veruchinus in libro, cui titulus De Sanctis Veruchinis, Cæsar Clementinus Historiæ Ariminensis tom. 2, pluresque alii, quos enumerare nimis longum foret. Waddingus cit. loco alia Beati Acta publici juris fecit, quæ, ut ipse faletur, excerptis ex Roberti Legenda Ms. ab auctore anonymo et Beato cœvo concinnata; hæc Acta cum Nicolai Ariminensis lucubratione in omnibus fere conveniunt et auctoris cœvi operam esse aperte indicant hæc verba, quæ infra num. 2 leguntur: Vestemque (Ordinis S. Francisci) suscepit B. Robertus in sancti Francisci natalitiis anno mccccxxx in mea præsentia. Laudatam anonymi lucubrationem una cum aliquot miraculis Beati intercessione patratis, quæ a tabellone scriptis tradita Lucas Waddingus citato loco publici juris fecit, hic recudemus.

D

ACTA

Ex Legenda Ms. auctoris anonymi et Beato synchroni a Luca Waddingo excerpta.

CAPUT UNICUM.

Illustre Beati genus: consanguinei: matrimonium: virtutes: liberatio energumeni: morbus et felix obitus. Miracula post mortem patrata.

E

A pud Ariminenses anno mccccxxxii, die x Octobris pie decessit Galeotus a Robertus de Malatestis, anno ætatis xx, virtute et sanctimonia illustris. Nobilissimo ortus genere Regulorum Ariminensium, patrem habuit Pandulphum b, patruos Carolum c et Malatestam seniore, fratres Sigismundum d et Malatestam Novellum, in Italia celeberrimos. Ab ipsa infantia specimen exhibuit futuræ pietatis, nam vix quinquennium attigerat, cum semper oraret, et noctu dormiens multoties visus sit precari, labia movere, orationem Dominicam, manibus ante pectus conjunctis recitare. Carolus patruus (hic est ille, quem Gregorius XII misit ad concilium Constantiense pro abrenunciando Pontificatu) aliquando colludentem Puerulum interrogavit, quid maxime appeteret? responditque, ut pauper evadam. Admiratus patruus, suspicatusque verbum hoc ex simplicitate aut inadvertentia infantuli prolapsum, secundo et tertio sciscitatus, id ipsum dixisse tanta vocis assertionem et vultus serenitate notavit, ut præsagium judicavit futuri contemptus rerum humanarum. Jam decennis scintillas præsentis noxiæ libidinis, corpusculum mris modis affligebat cilicio, flagellis et frequenti inedia. Lectuli molliem abhorrens, a patris dormientis latere surgebat, dormiebatque in nuda humo, cinctus super nudam fune setoso. Inter lautissimas epulas esuriebat, ad opiparam mensam Caroli patris, qui sibi carissimum adoptaverat in filium, accumbens, præsertim in Quadragesima e, quam appellant sancti Martini, ita se fingeat manducare, ut præter panem et aquam nihil manducaret, projectis secreto in usum pauperum carnibus et lautioribus obsoniis. Petulantium juvenulorum contubernium et pueriles ludos abhorrens, solitariis locis vitæ suæ Deo consecrabat primordia.

Beati genus et
consanguinei:
pueritia et ju-
ventutis vir-
tutes.

a

b c

d

2 Octodecim factus annorum a patruo invitatus desponsatur nobilissimæ puellæ Margaritæ, Nicolai marchionis Estensis f filiæ, ægerrime ferens thesaurum perdere virginittatis, quam Deo integram proposuit conservare. Sesquiannum post nuptias illibato thoro sponsæ convi-

Uxorem ducit
invitus. Am-
plectitur ter-
tium S. Fran-
cisci institutum
f

xit,

A xit, tandem constrictus confessarii et amicorum consiliis, dolens et horrens subivit jura conjugii. Frequenter antea dicebat, se malle potius aspere torqueri, quam fœminæ commisceri. Anno ætatis xix patrum amisit, et principatum obtinuit, collato ei per Martinum V vicariatu Ariminensi, Cæsenate, Fanensi, aliisque bonis feudalibus Ecclesiæ. Sui juris effectus, liberius se divinis dicebat obsequiis, assumpto in patronum sancto Francisco, in quem summo ferebatur affectu, et in magistrum docto et pio quodam Minorita. Religiosos et graves viros frequenter interrogabat, qua ratione Deo magis placeret, suasque addebat preces, ut divina Majestas, quid potius ab eo vellet, dignaretur indicare. Apparente sancto Francisco et læso in signum corpore plaga quinaria, intellexit Dei voluntatem esse, ut in principatus fastigio et sacra lege conjugii ei deserviret sub habitu tertii Instituti Pœnitentium. Abstersis die sequenti vulneribus sanguine et sanie madentibus, amplius hand cunctandum putavit, vestemque suscepit in sancti Francisci Nataliis anno mccccxxx in mea præsentia, inquit auctor Legendæ Ms., ex qua præcipuum historiam delibavi (Lucas Waddingus :) cum veste humilitatem induit, exterius principis representans majestatem, interius et in occulto pompam omnem deponens, et cujusdam Hilarii, viri piissimi, per omnia se subdens imperio.

B 3 Christum Dominum pro nobis despectum plagis adeo distinctum, ut leprosus putaretur, profunda mente contemplans obviam habuit misellum quemdam ulceribus plenum, pure et sanie defluentem. Amplexus et osculatus horridum monstrum, lavit hilariter et curavit blandiuscule plagas universas. Feria quinta majoris hebdomadæ, juxta sacros Ecclesiæ ritus, dum Christi ad discipulos mandatum, solemniter apparuit, in palatii sacello caneretur, e solio descendens simul cum Hilario socio duodecim pauperum pedes humiliter lavabat et lacrymans abstergebat, indignum se reputans, qui etiam vile hoc ministerium ad Christi exemplum exerceat. Voluntariam paupertatem, quam ab infanzia adamabat, qua potuit, arte sectabatur, inter rerum copiam et principum affluentiam, iis dumtaxat usus, quæ vitæ in summa parcimonia alendæ erant necessaria. Subditorum oppressiones et injustas ministrorum extorsiones pecuniarias exosus valde, castigabat severe impios exactores. Rationem aliquando posuit cum servis et regiminis administris, quantum sufficeret aulæ sumptibus, et reliquis expensis, ut præter hæc nihil exigeret a subditis, sed tributis aliisque onerariis solutionibus liberaret. Erga pauperes compassivus et liberalis, quibus poterat, abunde succurrebat, omnium miserias vel pecunia redimens, vel lacrymis prosequutus. Quotidie in suo palatio pauperes aliquot cibabat, alios die Veneris addebat, quibus ipse inserviebat, aquam flexo poplite manibus infundebat, fercula ministrabat et post epulum osculabatur.

C 4 Xenodochia et nosocomia frequenter invisebat, agris lectos sternebat, universa caritatis officia exhibebat, vulnera et ulcera lavabat, curabat, fovebat, aromatoria, bellaria et si quæ erant vel medicandis vel refocillandis opportuna, secreto mittebat; ad hæc pietatis officia admissis dumtaxat fides quibusdam famulis et amicis, ne vanæ gloriæ ventus meritum ex-

sufflaret. Hispanum quemdam peregrinum Romanam proficiscentem molesto morbo sanguinei fluxus correptum, in domum sibi vicinam curandum duxit, frequens visitabat, et cum semel curando ulceri linteola deessent, extractam secreto interulam in fasciolas discidit. Feminam quamdam Margaritam Ariminensem, miserabili modo ulceratam, a tergo duplici hiatu, per quem cibus et potus frequenter decurrerant, et intestina defluebant, diris cruciatibus laborantem, sed insigni spiritu, invicta patientia et mira divinarum rerum notitia illustrem, sæpissime adibat, et solamen daturus, et sacra documenta recepturus. Cum illa diuturna protraheret de rebus celestibus colloquia, quibus accensus nil vile putabat, quod vel in Dei, vel servorum ejus obsequium posset redundare. Hujus misellæ curam ipse, dux vixit, agebat, propriis manibus medicabatur, ministratis insuper rebus omnibus necessariis.

5 Et ne inter aulæ delicias, inter ferculorum affluentiam et pompæ majestatem caro concupisceret adversus spiritum, aut majorem vim inferret, quam immaculati thori leges exposcunt, titillantem multis modis compressit, abstemia g, cilicio, flagello, brevi somno, et duro lecto, in nulla re indulgens vitæ molliori. Sacris viris omnem adhibebat reverentiam. In sacello nobilissimo, a se constructo, summa pietate divinis intererat officii, habens pro solatio unico sanctos codices et libros spirituales. Horas canonicas attente recitabat, ad sacram Synaxim sæpissime accedebat, nunquam tamen abique profluvio lacrymarum. Turbas hominum et mundi strepitus fugiebat, secularia negotia, quantum status sui conditio permittebat, procul volebat, divinis rebus totus intentus. Arcanas multas habuit visiones et supra se frequenter ferebatur divinæ contemplationis dulcedine. Apparuit in sacello oranti Christus sub eadem specie seraphica, qua sanctum Franciscum in Alvernæ h monte quino vulnere sauciavit, perfuditque mentem immensa lætitia, etsi fere postea cœperit amare Christi passionem, quam in Francisci transformatione cogitavit renovatam. Dæmoniacum infestum et clamorosum, arrepta spina coronæ Christi, et facto per eam Crucis signo, e regione domus, in qua torquebatur, repente sanavit. Seditiosum populum in se irruentem, quia restituerat Sedi Apostolicæ Burgum Sancti Sepulcri i et aliquot castra a patre relicta, præmissa prius oratione, intrepidus excepit, et placido sedavit eloquio.

6 Ad martyrium pro Christo ferendum vehementer anhelans, precibus multis petebat, ut mereretur pro vitæ Auctore mortem oppetere, vel saltem Dominicas passiones intenso dolore compensare. Immisit Dominus dolores multos et gravem fistulam adjunxit, quibus cum ferro, igne et asperis remediis oportere mederi, nullum visus est impatientiæ signum edidisse. Admonitus a quodam Dei servo de futura corporis dissolutione post menses quatuor, lætatus est, et magno studio præparavit se quotidiana confessione et communione frequenti, repetens passim illud Apostoli: " Cupio dissolvi et esse cum Christo. " In ultima hora satan oppugnare tentavit, objectis dubiis circa fidei mysteria, quibus ille opposuit Athanasi symbolum, quod et alta voce recitari præcepit. Divino deinde adjutorio speciali profligato inimico, paulisper requievit,

A. ANONYMO.

Rebus divinis totus intentus corpus mortificavit: apparuit ei Christus: eurgumentum liberat.

9

Gravi morbo affligitur et pie moritur.

Erga leprosos, pauperes et subditos humanitas et misericordia.

Varia infirmis obsequia præstavit.

A. ANONYMO. requievit, mox hilari et jucundo vultu cælum aspiciens, rerum divinarum contemplatione profunda, mente excessit. E raptu rediens: Video, inquit, cælos apertos, et protinus ridens et exultans, fixis in cælum oculis, sub auroram sanctam animam reddidit Creatori in vico sancti Archangeli. Ariminum translatus, occurrente funeri episcopo et clero universo, sepultus est in veste Franciscana absque ulla pompa aut apparatu in cœmeterio Minorum communi sepultura, in terra effossa, sicut ipse ultimis tabulis constituit, quam postea consanguinei crate ferrea contexerunt, et deinde lapide marmoreo. Multis post mortem coruscavit miraculis, quæ notarii cujusdem Ariminensis excerpta sunt Actis et optimorum virorum fide comprobata.

Varii ejus patrocini

7 Joannes, Petri filius, in summo vitæ versabatur discrimine, desperantibus medicis ejus salutem. Vovit pater, se ducturum ad beati Roberti sepulcrum et cereum oblaturum, statimque convaluit. Antonius arborem securi dejecturus, irrito ictu pedem gravi vulnere deturpavit, ad tumulum delatus sanus recessit. Dominicus Ariminensis ab hernia; Antonius adolescens a molesta febre; Jacoba a paralyti; Blonda ab infirmitate octo annorum, variisque ulceribus; Lucia longo tempore; Catarina annis novem; Angelus sexdecim a malignis spiritibus obsessi, perfecte sunt liberati. Quidam Minorita adolescens Patavio & Ariminum proficiscens, intensissimum sensit stomachi dolorem, sed oratione præmissa ad Roberti tumulum dolor omnis abscessit. Laurus et Nicolaus Ariminenses dolebant genibus, Agnes pede, Anna manu, Jacoba capite annis sex, Jacobus Parmensis l miles mensibus septem utroque pede immobilis, quod petebant, salutis impetrarunt beneficium. Martinus Bononiensis m oculis captus, ad sepulcrum orans lumen recepit. Joannes piscator e cymba descendens, gravi casu costas rupit tres, sed Robertum invocans meruit exaudiri.

a diversis morbis

8 Isolta nobilis matrona promisit filiolum in extremis laborantem, a medicis derelictum, si pristina restitueretur saluti, discalceatum, habitu tertii Ordinis sancti Francisci indutum ad sepulcrum ducere et ceream offerre imaginem. C Ut votum emisit, gratiam recepit. Alia, Bella nuncupata, per triennium destituta utriusque brachii viribus et ministerio, aliena ope cibos sumebat; audita fama Roberti, auxilium imploravit et obtinuit. Cæcilia annis quatuor continua ægrotabat febre, et lateris dextri molesto tremore, sed invocata per hujus intercessionem divina ope convaluit. Bartholomæus e castello Durantis, Minorita, totidem annis clauso alvo, quidquid per secessum egerendum erat, crassa semper purgabat urina; inde per universon corpus noxii spargebantur humores; inde membra tumentia multis scatebant ulceribus; inde perpetuus languor, virium defectio, cæcitas, stomachi et capitis dolor. Auditis Roberti miraculis, magna fiducia rogavit, ut sui miseretur; cœpit, quod ante non poterat, ambulare et e patria Ariminum abiit, ubi præ tumulo perfectam consecutus est sanitatem. Joannes filium juveniculum, biennio male affectum, ad extrema reductum et biduo nihil sumentem, dum eidem commendat, videt sanatum.

9 Thomæ Baccari manus aper dentem infixit, quo vulnere vehementer dolebat perpetua sanguinis emissionem; monitus ab amico, ut ad Roberti confugeret patrociniū, fecit, oravit et convaluit; manum ferream et dentem, qui læsit, ad sepulcrum appendit. Jacobus e monte Columbi, bajulus vinarius tempore vindemiæ elevare volens dyotam, sive cadum, vulgo barrillum musti, intestina scroto illabuntur, Robertum invocat, cereum promittit, et herniæ medetur. Catarina brachio sinistro per biennium vehementer dolens, et usu privata; Columba Ferrariensis n humeris et brachio dextro adeo affecta, ut diu noctuque clamaret, oblato brachio cereo, dolore sunt liberate. Petra e Pignano annis triginta possessa et diris torta cruciatibus, ita ut aliquando a sex hominibus detineri non posset, ad Robertum pie confugiens, meruit liberari. Philippa Ariminensis biennio et puerulus duodennis genibus attracti, oblati cereis donariis emissoque voto visitandi sepulcrum, perfecte sunt liberati.

10 Vincentinus presbyter Vincentinus o, a suo episcopo in tetrum carcerem conjectus, tribus portis munitum, vota precesque fudit ad beatum Robertum, ut liberare vellet a vinculis et a gravi sibi parato supplicio. Ingens refulsit lumen in habitaculo, quod spem animumque præstitit, ut fugam intentaret, minimaque industria elapsus, Ariminum perrexit, ubi publicavit miraculum, et gratias suo reddidit Liberatori. Liberavit etiam Nicolaum Ariminensem a dolore capitis; comitis Urbinatis p filium diu febricitantem, a mortis periculo; Frisam partui vicinam a molesta febre, et fetus injuria; Magdalenam a quartana diuturna; Helenam leprosam, ulceribus et pustulis deformem, ab extrema miseria.

ANNOTATA.

a Galeoti nomen Beato post mortem patris impositum fuisse, refert Clementinus in Hist. Arimin. part. 2, pag. 228.

b Pandulphus. Galeoti Malatestæ filius, fuit Brixie dominus.

c Hic Carolus ab anno reparatæ Salutis 1385, defuncto patre, provincie Ariminensi præfuit.

d Sigismundus Malatesta B. Roberto Malatestæ in principatu Ariminensi successit.

e Hæc olim celebris erat, et post Octavam Sanctorum seu a die xi Novembris, qua S. Martini obitus recolitur, usque ad Christi Domini Nativitatem celebrabatur. Consule, si lubet, Cangii Glossarium.

f Antiquam hujus illustrissimæ familie originem, ex qua pullulavit regia olim Saxonie ac Bavarie ducum, nunc Brunsvicensium ducum S. R. I. Electorum, et serenissimi regis Magnæ Britannie Georgii II progenies, curiosus lector in Antiquitatibus Estensis Ludovici Muratorii videre poterit.

g Hæc vox mensam frugalem significat.

h Alvernus, mons Tuscie in Italie agro Florentino, stigmatibus S. Francisci celebrissimus.

i Burgum S. Sepulchri, Italie Borgo-Di-San-Sepolcro, urbs Italie episcopalis, in Umbria regione prope Tiberim fluvium, in ipso limite Tuscie, olim ditionis Ecclesie, nunc magno Etrurie duci paret.

k Patavium

A k Patavium urbs reipublicæ Venetæ episcopalis, agri Patavini caput, sita in totius Italiæ campo fertilissimo.

l Parma urbs Italiæ episcopalis sedet in ejusdem nominis ducatu, cujus caput est, ad fluvium Parmam dictum.

m Urbs archiepiscopalis Italiæ in ditione Pontificia ad Renum annem sita.

n Urbs archiepiscopalis et ejusdem nominis

ducatus primaria sub summi Pontificis dominio.

o Vicentia, melius Vicentia, urbs Italiæ episcopalis, sedet in provincia Vicentina, cujus caput est, sub reipublicæ Venetæ dominio.

p Urbinum Italiæ ducatus, ditionis Pontificiæ, cujus civitas primaria ejusdem nominis distat 8 leucis ab urbe Ariminensi.

A. ANONYMO.

DE S. FRANCISCO BORGIA C.

SOCIETATIS JESU TERTIO GENERALI

ROMÆ

COMMENTARIUS PRÆVIUS

J. B.

§ I. Familiæ Borgianæ origo, et S. Francisci proavi.

B

ANNO
MDLXXII
Borgianum
nomen primi
adhibuisse cre-
duntur

Illustri Borgiarum familiæ nomen dedit Hispaniæ Taraconensis in Celtiberis oppidum, prius quidem, uti nonnullis placet, Belsinum; postmodum autem, ex quo Hispaniam Taraconensem Mauri occuparunt, Boria seu Borgia dictum. Borgiæ nomen primus adhibere cepit, ut quidem Escolanus scribit Historiæ Valentiniæ lib. 6, cap. 23, Petrus Ataresius, Ranimiri, Aragoniæ regis hujus nominis I pronepos. At Brizius Martinez, Pinnatensis abbas, lib. 5 Historiæ cœnobii sui cap. 30 non Petrum, sed ejus posteros ait, Ataresium nomen in Borgianum commutasse. Petrus quidem, ex quo ab Alfonso I, Aragoniæ rege, post expugnatam sub annum 1115 Cæsaraugustam ac vicina huic oppida Mauris erepta Borgiensi dominio auctus fuerat, relicto Ataresii nomine, Borgianum pro temporum illorum more adsciscere potuit; id tamen illum reipsa præstitisse, non autumo, saltem in instrumentis publicis: annis enim jam pluribus Borgiensi dominio potitus fuerat, cum Verolense in Hispania Taraconensi secundo ab urbe Turiasone lapide cœnobium Cisterciensibus condidit, nec tamen in Instrumento foundationis, cui ipsemet subscriptus legitur apud Manrique in Annal. Cisterciensibus ad annum 1146, cap. 12, num. 10, Borgiani ulla fit mentio nominis, sed antiqui tantum, id est, Ataresii. Laudat quidem loco citato Escolanus monumenta, nescio quæ, apud Aragonensia reperta et ab se inspecta; at cujus ea sint fidei aut ætatis, non edicit.

2 Neque vero Petri Ataresii posteri Borgiano uti nomine ceperint, si is absque liberis decesserit, uti Surita in Rerum ab Aragoniæ regibus gestarum Indicibus ad annum 1152, Petro emortualem, scripsit. Itane censuit, quod nulla Petri liberorum, sed matris tantum in confecto abs illo de cœnobii Verolensis fundatione Instrumento mentio fiat? An quod Borgiensis domini templarios hospitalariosque post obitum suum hæredes scripserit, idque non ejus liberi, sed Teresia Casal, ejus, ut suspicatur, mater, Raymundi Barcinonensis comitis, Petronillæ Aragonum regi-

Ataresii

næ mariti, munere fuerit consecuta? An denique, quod Petrum liberis omnino orbum, in confectis ea de re litteris obuisse repererit? Has quidem sibi visas fuisse innuit lib. 2 Annalium cap. 13, cum proceres, qui huic negotio testes fuere, nominatim refert: verum nihil dicit hujusmodi, unde Petri orbitatem in illis expressam fuisse, conficias. Ceterum quid ni potuit Verolam Cisterciensibus, Borgiamque templariis hospitalariisque donare, etsi liberis, quibus aliunde abunde prospexerit, non caruerit? Aut quid necesse fuit in harum donationum instrumentis liberorum suorum, si quos seu legitimos seu illegitimos habebat, mentionem facere? Neque enim id in hujusmodi donationum tabulis requirebatur aut perpetuo fuit observatum. Borgiense oppidum Petrus alieni juris fecerat: Raymundo, qui id, concessis ditionibus aliis, ut in Annalibus laudatus Surita narrat, a templariis hospitalariisque redemerat, fas erat, in quem vellet, ejusdem oppidi transferre dominium. Teresia porro Casal Petri mater, ut suspicatur Surita, fuisse non videtur; ut quæ non Teresia, sed Margareta dicta sit in Charta, de qua num. 4.

3 Nihil itaque admodum urget, ut Suritæ, Petrum Ataresium absque liberis decessisse affirmanti, assentiamur. Alcarus Cienfuegos lib. 1 cap. 1, § 2 Vitæ S. Francisci refert, tum Josephum Pellicerium in Seiano Germanico, tum Petrum Abarcam in Annalibus recte probatum dedisse, Petro Ataresio posteros non defuisse. Quid? Quod ipse Surita alibi id ipsum innuat. Non primus quidem Petrus e sua gente archi Ataresiæ dominatus fuit, sed primus Ataresii cognomen obtinuit: cur ergo Surita ad annum 1118 in Indicibus, postquam primarias, eoque tempore maxime florentes in Aragonia familias enumeravit, mox subdit: His et nobilitate et potentia pene æquales.... Ataresii stirpe regia orti; si, sublato e vivis Petro, superfuerit ex ejus liberis nemo, qui paternum nomen aut ejus loco Borgianum gereret? Sed et Ataresiorum insignia exhibet Hieronymus Blancas in Aragonensium Rerum Commentariis tom. 3 Hispaniæ illustratæ pag.

e regum Ara-
gonum san-
guine,